

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

**ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ
ЗЛОЧИНІВ: ВІДПОВІДНІСТЬ СТАТТЯМ 6, 8 та 3 ЄКПЛ**

**Інформаційна довідка розроблена експертно-консультативною групою Ради
Європи з підтримки Офісу Генерального прокурора України**

Підготовлено паном Джеремі Макбрайдом та з коментарями пані Нони Цоцорії

08 червня 2022

Інформаційна довідка підготовлена в рамках проекту Ради Європи «Дотримання прав людини в системі кримінальної юстиції України», який є частиною Плану дій Ради Європи для України на 2018-2022 роки.

Тиск з боку ЗМІ щодо надання інформації про хід розслідування воєнних та інших злочинів, скоєних у ході агресії з боку Російської Федерації, а також про ведення проваджень щодо підозрюваних у злочинах, є неминучим. Більше того, важливо інформувати широку громадськість про такий прогрес, щоб зберегти їхню довіру до здійснення правосуддя.

Проте заяви про хід розслідувань та здійснення проваджень, а також оприлюднення інформації щодо них можуть мати згубний вплив на кінцевий успіх таких проваджень. Це пояснюється тим, що подібні заяви та інформація можуть підірвати право на справедливий судовий розгляд згідно зі статтею 6 ЄКПЛ – через те, що порушує презумпцію невинуватості або ж створює преюдиційний ефект – і право на повагу до приватного життя відповідно до статті 8 ЄКПЛ.

А. Презумпція невинуватості

Стаття 6(2) ЄКПЛ: Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку.

Презумпція невинуватості буде порушена, якщо без попереднього доведення в законному порядку вини особи, щодо неї має місце поведінка службових осіб, яка відображає позицію про її вину.

Презумпція буде порушена заявами працівників поліції та прокуратури, які прямо чи по суті стверджують провину особи за межами ведення самого кримінального провадження та до винесення обвинувального вироку.

Тому важливо уникати заяв на прес-конференціях та інтерв'ю зі ЗМІ, а також заяв, що публікуються через соціальні мережі, наприклад:

Х був підбурювачем до злочину [[Ален де Рібемон проти Франції](#), № 15175/89, 10 лютого 1995] або організував злочинну групу та вчинив злочини [[Ергашев проти Росії](#), №12106/09, 20 грудня 2011]

У нас є достатньо вагомих доказів провини особи Х [[Буткевічюс проти Литви](#), № 48297/99, 26 березня 2002]

Х вбив Y [[Максим Петров проти Росії](#), № 23185/03, 6 листопада 2012] або був убивцею Z [[Турєв проти Росії](#), № 20758/04, 11 жовтень 2016]

Ця група з особою Х на чолі була причетна до найтяжчих злочинів [[Корбан проти України](#), № 26744/16, 4 липень 2019]

Встановлено, що Х вчинив певні злочинні дії [[Криволапов проти України](#), № 5406/07, 2 жовтня 2018, та [Миргадіров проти Азербайджану та Туреччини](#), № 62775/14, 17 вересня 2020]

Без жодних застережень називати особу Х «злочинцем» [[Хужин та інші проти Росії](#), №13470/02, 23 жовтня 2008, та [Довженко проти України](#), № 36650/03, 12 січня 2012]

Х мав бути обвинувачений у цьому злочині, але повинен бути звільнений від кримінальної відповідальності через закінчення терміну давності [[Грабчук проти України](#), №859902, 21 вересня 2006, та [Фарзалієв проти Азербайджану](#), №29620/07, 28 травня 2020]

З іншого боку, не є проблемними наступні заяви:

- а) заяви прокурора про те, що було достатньо підстав для притягнення до відповідальності, хоча краще уникати слова «доведено»

[Дактарас проти Литви](#), № 42095/98, 10 жовтня 2000]

- б) заяви про політику поведження з особами, які вчиняють певні правопорушення, не посилаючись на конкретну особу або провадження, порушене проти неї

[Нацвлішвілі та Тогонідзе проти Грузії](#), №9043/05, 29 квітня 2014

- с) оприлюднення лише обвинувального акту для преси

[Панди проти Бельгії](#) (dec.), №13583/02, 5 липня 2005

В. Розкриття інформації

Право на повагу до приватного життя може вплинути на те, якою мірою інформація (включаючи фотографії та дані про особу), що стосується підозрюваного чи обвинуваченого, має бути оприлюднена в ході розслідування або обвинувачення.

Таке оприлюднення завжди повинно мати правове підґрунтя

[Шакка проти Італії](#), № 50774/99, 11 січня 2005

і бути виправданим за конкретних обставин справи.

Таке виправдання існувало б, наприклад, у випадках, коли використання фотографії підозрюваного було необхідним для проведення розслідування

[Доорсон проти Нідерландів](#) (dec.), № 20524/92, 29 листопада 1993

але не там, де її оприлюднення не мало зв'язку з веденням кримінального провадження

[Пек проти Великої Британії](#), №44647/98, 28 січня 2003

або там, де це могло б вплинути на хід провадження проти чи на користь обвинуваченого

[Бедат проти Швейцарії](#) [GC], № 56925/08, 29 березня 2016

Слід також мати на увазі, що розголошення подробиць про свідків і будь-яку особу, яка постраждала від розслідуваного злочину, може порушувати їхні права відповідно до статті 8 ЄКПЛ.

[З проти Фінляндії](#), № 22009/93, 25 лютого 1997

[Б. і П. проти Великої Британії](#), № 36337/97, 24 квітня 2001

Отже, згідно зі статтею 8 ЄКПЛ є обов'язок забезпечити належне зберігання матеріалів, зібраних у ході розслідування, що включає інформацію, захищену правом на повагу до приватного життя, і таким чином запобігти її випадковому чи навмисному оприлюдненню.

[Краксі проти Італії \(№. 2\)](#), №25337/94, 17 липня 2003

[Драксас проти Литви](#), №36662/04, 31 липня 2012

[Кашуняну проти Румунії](#), №22018/10, 16 квітня 2013

[Апосту проти Румунії](#), №22765/12, 3 лютого 2015

Ці випадки також вимагають, щоб у разі такого розкриття було вжито ефективних заходів для виявлення джерела розкриття, а відповідний орган повинен засудити таке розкриття та відмежуватися від нього. Більше того, Європейський суд з прав людини очікує, що держава організує свої служби та навчає свій персонал, щоб уникнути обходу офіційних процедур щодо розкриття інформації, захищеної статтею 8 ЄКПЛ.

Важливо також не співпрацювати зі ЗМІ таким чином, щоб сприяти втручанням в їхнє право на повагу до приватного життя, наприклад, надаючи можливість сфотографувати або зняти на відео підозрюваного без його згоди.

[Тома проти Румунії](#), №42716/02, 24 лютого 2009

[Хмель проти Росії](#), №20383/04, 12 грудня 2013

Також, окрім конкретного зобов'язання за статтею 13 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року захищати військовополонених у будь-який час від «образ і цікавості публіки», слід мати на увазі, що поводження з особами, підозрюваними або обвинуваченими у вчиненні злочину, таким чином, що принижує їх перед іншими, суперечить статті 3 Європейської Конвенції. Таке приниження може бути внаслідок їх показу перед громадськістю чи пресою під час їх затримання або згодом.

[Ердоган Ягіз проти Туреччини](#), №27473/02, 6 березня 2007